

מצות מחיית עמלק בכל דור ודור

"עשה לך רב" - לבטל קליפת עמלק המכניס באדם ארס שהוא מבין הכל!

עמלק בגימטריא ספ"ק מכניס ספיקות בעניני אמונה

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, על פי מה שלמדנו יסוד גדול בענין מחיית עמלק, ממשנתו הטהורה של הרה"ק מהרי"א מקמארנא זי"ע בספר "נוצר חסד" על פרקי אבות בפירוש המשנה (אבות פ"א מט"ז): "רבן גמליאל היה אומר, עשה לך רב והסתלק מן הספק". והנה הדברים בלשון קדשו:

"עשה לך רב, לענין יראה וחסידות, אף שלא תקבל ממנו הוראת איסור והיתר, עשה לך איזה צדיק וקדוש לרב, והסתלק על ידי זה מן הספק, קליפת עמלק שעולה ספ"ק ומעורר קושיות ומינות, וכשתקשר עצמך לצדיק אמת תסתלק מן הספק".

וכן כתב בפירוש מהרי"ד על "סדר תפלה" מהרה"ק רבי יצחק דובער מלאדי זי"ע (ח"ב דף קמא). בלשון קדשו:

"וזה שאמרו רבותינו ז"ל עשה לך רב והסתלק מן הספק, כי ספ"ק גימטריא עמלק שיודע ברבונו ומכוון למרוד בו, כמו שכתוב אשר קרן בדרך כו', שהוא קליפה המקרר את האדם, שלא צריך לרב לנסוע לו כו' לקבל ממנו תורתו ועבדותו, ועל ידי זה מפיל ספק היינו ספיקות גם באמונה ח"ו, ועל זה נאמר כי מחה אמחה את זכר עמלק, ומלחמה לה' בעמלק מדור דור, ולכן עשה לך רב והסתלק מן הספק מקליפה דעמלק, והבא לטהר (שבת קד). מסייעין אותו".

ונראה להוסיף תבלין לדבריהם הקדושים, כי כאשר נתבונן בסיבה למלחמת עמלק עם ישראל ברפידים, נראה כי רשע זה בא להילחם עם ישראל, רק אחרי שנסתפקו ישראל באמונתם בה' ובמשה עבדו, ככתוב (שמות יז א):

"ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין למסעיהם על פי ה' ויחנו ברפידים ואין מים לשתות העם, וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו

שיטת החתם סופר: זכירת עמלק פעם בשנה

הנה מדברי ה"חינוך" שכתב: "ודי לנו בזה לזכור הענין פעם אחת בשנה או שתי שנים ושלוש", מבואר שאין חובה לקיים מצות זכירת עמלק כי אם פעם לכמה שנים, אולם בשו"ת חתם סופר (אה"ע חלק א סימן קיט) כתב שצריך לקיים מצות זכירת עמלק בפה לפחות פעם אחת בשנה, וטעמו ונימוקו על פי המבואר בגמרא (ברכות נח):

"אמר רב אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש, שנאמר נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד". ופירש רש"י: "ככלי אובד - וסתם כלי לאחר שנים עשר חדש משתכח מן הלב, דיאוש בעלים לאחר שנים עשר חדש בפרק אלו מציאות (ב"מ כח). מי שמצא כלי או שום מציאה חייב להכריז שלש רגלים, ואם נמצא אחר הסוכות צריך להמתין ולהכריז בפסח ובעצרת ובחג, דהיינו שנים עשר חדש, ושוב אין צריך להכריז".

הרי מבואר כי כל דבר משתכח אחרי י"ב חודש, ומזה למד ה"חתם סופר" כי כאן שיש מצות עשה: "זכור את אשר עשה לך עמלק", ומצות לא תעשה: "לא תשכח", צריך לקיים מצות זכירת עמלק לפחות פעם אחת בשנה. ויש להעיר כי לפי מנהגינו לסיים את קריאת כל התורה בכל שנה, הרי אנו מקיימים מצות זכירת עמלק בקריאת פרשת כי תצא, אלא שאנו מקדימים לכוון לקיים מצוה עשה זו בקריאת פרשת זכור שבת שלפני פורים.

הנה כי כן דבר בעתו מה טוב להתבונן במצות: "זכור את אשר עשה לך עמלק" בדרך עבודה, מה שעולל לנו עמלק הרשע, לא רק במלחמה הגופנית שלו, אלא גם בעיקר במלחמת הרוחנית הנמשכת מדור לדור, כמו שכתוב (שמות יז טז): "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", עד שנזכה למחות את שמו לגמרי מתחת שמי ה' על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

שבת קודש הבא עלינו לטובה נקרא "שבת זכור", על שם מה שתיקנו חכמינו ז"ל (מגילה ל). לקרוא בשבת שלפני פורים, מצות זכירת עמלק בפרשת כי תצא (דברים כה יז):

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרן בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים, והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח".

והנה שנינו בגמרא (מגילה יח): "זכור יכול בלב, כשהוא אומר לא תשכח, הרי שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים זכור בפה". על כן כדי לקיים מצות זכירת עמלק גם בפה, תיקנו לקרוא פרשה זו של זכירת עמלק בתורה. ובאמת היה אפשר לקיים זכירה זו בפה, כאשר אנו קוראים מצות זכירת עמלק בשבת פרשת כי תצא.

אולם הטעם שתיקנו לקרוא בשבת שלפני פורים, הוא כדי להסמיכה לנס פורים שנצחו ישראל את המן ואת בניו ואוהביו, ונלחמו כנגד אויבי ישראל שהיו כולם מזרע עמלק, כמו שכתב ה"חינוך" פרשת כי תצא (מצוה תרג) במצות: "זכור את אשר עשה לך עמלק", בלשון קדשו:

"מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה שחייב זכירה זו היא בלב ובפה, וכן הוא בספרי, זכור את אשר עשה וגו', יכול בלבבך, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך... ודי לנו בזה לזכור הענין פעם אחת בשנה או שתי שנים ושלוש".

ואולי נאמר כי מנהגן של ישראל בפרשת זכור, לקרותה בשבת מיוחד בכל שנה תורה היא, ומפני מצוה זו היא שקבעו כן, והוא השבת שלפני פורים לעולם, ודין יהיה לקרותה ביום פורים, לפי שהוא מענינו של יום כי המן הרשע היה מזרעו, אבל להודיע שקודם נס זה נצטוונו בזכירה זו, קבעו הפרשה קודם לפורים, אבל סמכוה לפורים".

ספרי חסידות: "עשה לך רב", ועל ידי זה תזכה, "והסתלק מן הספק", מקליפת עמל"ק בגימטריא ספ"ק

עמלק הכניס בישראל ספיקות באמונת ה': "היש ה' בקרבנו אם אין", לכן: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל"

רמב"ם: "עשה לך רב... אפילו לא יהיה ראוי להיות לך לרב... אפילו היה כמוהו בחכמה או למטה הימנו"

משה בחר דוקא ביהושע להילחם עם עמלק, כי הוא קיים במלוא מובן המלה את הציווי: "עשה לך רב"

עלול בקלות להחליט לעשות מעשה שאינו ראוי לעשות. ומטעם זה שנינו במשנה (אבות פ"ד מ"ד): "ואל בנתך אל תישען".

וכבר המליצו בספרים הקדושים כי כאשר אדם צריך להחליט במה שנוגע לעצמו, ידע נאמנה כי הוא בכלל מה שכתוב (דברים טז יט): "ולא תקח שוחד כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים". ומאחר שאדם קרוב אצל עצמו הרי הוא משוחד לעצמו ואינו רואה את האמת. וזהו גם כן רמז המשנה (נגעים ב ה): "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו" - אדם מסוגל רק לראות את נגעי החסרונות של אחרים, אבל לא את נגעי החסרונות שלו כי הוא נוגע לעצמו.

רמב"ם: "עשה לך רב" - אפילו אם אינו ראוי לך

מעתה נשכיל להבין מאמרו של רבן גמליאל הנשיא: "עשה לך רב והסתלק מן הספק", כי רק על ידי שתעשה לך רב שאין לו את הנגיעות שיש לך, תוכל להסתלק מן הספק ולעשות את המעשה הנכון. הנה כי כן הרווחנו להבין מדוע עמלק מתנגד כל כך למעשה של "עשה לך רב", כי בכך הוא מאבד את כוחו הרע להכניס באדם ספיקות מצד הנגיעות שיש לו.

ומה נוראים הם דברי הרמב"ם בפירוש המשניות על המשנה (אבות פ"א מ"ו): "עשה לך רב וקנה לך חבר", שמגלה לנו חידוש עצום בפירוש המשנה, שצריך אדם לעשות לעצמו רב אפילו אם אינו ראוי להיות לך לרב, והנה הדברים בלשון קדשו:

"עשה לך רב. רצונו לומר אפילו לא יהיה ראוי להיות לך לרב, אבל שים אותו לך לרב עד שתדמה בו שהוא מלמד, ויעלה בידו בעבור זה לימוד

ובקדושתם, אבל בדור החלש הזה מדוע אנו צריכים לעשות לנו רב, הלא יש לנו את השלחן ערוך וכל הפוסקים הגדולים, ובכל ספק שיש לנו אפשר לפתוח ספר ולפתור את כל הספיקות.

אז הבה נברר ונלבן יחד סוגיא עמוקה וחשובה זו. ראשית כל מוטלת עלינו החובה להאמין באמונה שלימה, כי כל התורה שבכתב וכל התורה שבעל פה מסר הקב"ה למשה רבינו בהר סיני, וכל מה שכתוב ונאמר בהן הם דברים נצחיים אשר לא ישתנו לעולמי עד, כמו שאנו אומרים באחד מ"ג "אני מאמין" - "אני מאמין באמונה שלמה, שזאת התורה לא תהא מוחלפת, ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו".

הנה כי כן כאשר בא התנא הקדוש רבן גמליאל הנשיא בן בנו של הלל הנשיא ומלמד אותנו דעת: "עשה לך רב והסתלק מן הספק", הרי זה מאמר נצחי שאינו משתנה בשום זמן, כי בכל דור ודור מעמיד הקב"ה לישראל צדיקים ומנהיגי ישראל, שהרי כך שנינו בגמרא (יומא לח): "אמר רבי יוחנן ראה הקב"ה שצדיקים מועטין, עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר (שמואל א ב ח) כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל".

אלא שעתה מוטלת עלינו החובה לקרב הדבר אל השכל, מדוע באמת חשוב המעשה של: "עשה לך רב" עד כדי כך: "והסתלק מן הספק" - שמעשה נשגב זה מבטל קליפת עמל"ק בגימטריא ספ"ק. ונראה לבאר הענין בזה על פי מה ששנינו בגמרא (יבמות כה): "אדם קרוב אצל עצמו".

נמצא לפי זה כי כאשר אדם צריך להחליט כדת מה לעשות, האם ראוי לעשות מעשה זה על פי תורה או שאין ראוי לעשותו, הנה מאחר שהוא קרוב אצל עצמו ויש לו נגיעות, הרי הוא

מים ונשתה, ויאמר להם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את ה'... ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל, ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין. ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים". ופירש רש"י: "ויבא עמלק, סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני".

והנה אחרי שלמדנו מדברי הצדיקים הנ"ל, כי עמל"ק בגימטריא ספ"ק משום שהוא מכניס בלב איש ישראל ספיקות באמונה, נשכיל להבין כי עצם הנפילה של ישראל ממדרגתם להסתפק באמונתם בה', באמרם: "היש ה' בקרבנו אם אין", ספק זה בא להם מצד הקליפה והטומאה הרוחנית של עמל"ק בגימטריא ספ"ק, כי הוא מעורר בישראל ספיקות באמונת ה', ועל ידי זה היה בכוחו של עמלק הגשמי למטה לבוא להילחם עם ישראל.

אלא שבנוסף על כך למדנו מדבריהם הקדושים, כי שורש נפילתם בקליפת עמל"ק בגימטריא ספ"ק שמעורר ספיקות באמונת ה', הוא משום שלא היתה להם אמונה פשוטה והתקשרות אמיתי עם משה רבם, כלומר היה חסר להם עדיין הלקח הנשגב של רבן גמליאל: "עשה לך רב והסתלק מן הספק".

ונראה כי זהו שרמז להם משה באמרו: "מה תריבון עמדי מה תנסון את ה'". ודקדק ב"אגרא דכלה" מה ראה על ככה להקדים: "מה תריבון עמדי", טרם שהוכיחם על נסותם את ה': "מה תנסון את ה'". אך לפי האמור יש לומר, כי היות שעל ידי חסרון אמונה בצדיקים, מתעורר כוחו של עמלק להכניס ספיקות באמונת ה', לכן רמז להם משה: "מה תריבון עמדי", הלא זה גרם לכם: "מה תנסון את ה'", כי על ידי שהיה חסר לכם את הבחינה של: "עשה לך רב", זה גרם לעמלק להכניס בכם ספיקות באמונה: "היש ה' בקרבנו אם אין".

עמלק מתנגד לקשר הקדוש של: "עשה לך רב"

עתה הבה נרחיב לבאר רעיון נשגב זה בדרך השווה לכל נפש, שהרי זהו אחד מיסודות הדת כי הקליפה של עמלק נלחמת עמנו בכל דור ודור, להכניס ארס באיש ישראל לקררו מהקשר עם מנהיגי הדור בטענת שוא, כי אמנם כן בדורות הראשונים היו לנו חכמי התורה ומנהיגי ישראל, אשר האירו את שמי היהדות בתורתם

אותך כדת מה לעשות: "והסתלק מן הספק",
תסתלק מקליפת עמל"ק שעולה בגימטריא
ספ"ק.

"כוחי ועוצם ידי" מול "כוחי ועוצם שכלי"

והנה כאשר נתבונן עוד נראה, כי ענין זה
נכלל במה שמזהיר אותנו הכתוב בפרשת עקב,
על הסכנה הגדולה בריבוי קניני הרכוש של אדם
בעולם הזה, שעלול להביאו למחשבת פיגול של
"כוחי ועוצם ידי" כמו שכתוב (דברים ח יא):

"השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך... פן תאכל
ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך
ירבין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה,
ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ
מצרים מבית עבדים... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם
ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלקיך כי
הוא הנותן לך כוח לעשות חיל".

ולפי המבואר עלינו לדעת, כי כמו שיש סכנה
בריבוי הרכוש שיבוא לטעות בבחינת: "כוחי
ועוצם ידי", ומזה יתדרדר עד לשפלות המצב של:
"ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך", כן יש סכנה
לאדם שלא יפול ברשתו של עמל"ק בגימטריא
ר"ם - בבחינת: "ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך",
שמכניס באדם רמות רוחא שהוא מסוגל להבין
הכל בשכלו, ועל ידי זה יתדרדר להרהורי כפירה:
"כוחי ועוצם שכלי עשה לי את החיל הזה".

ויש לומר כי מטעם זה נתן לנו הקב"ה מצות
תפילין של יד ותפילין של ראש - "תפילין של יד"
כדי לקדש בזה את ידי האדם, שלא יטעה לומר:
"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ולעומת זה
"תפילין של ראש" הוא לקדש את המוח שבראש,
שלא יבוא לטעות בחשיבות עצמו לומר: "כוחי
ועוצם שכלי עשה לי את החיל הזה".

"הושע שקיים" עשה לך רב" נבחר להילחם עם עמלק

על פי האמור נשכיל להבין מה שבחר משה
ביהושע להילחם כנגד עמלק, ככתוב (שמות יז
ט): "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא
להלחם בעמלק". וצריך ביאור מה ראה על ככה
שלא בחר בשום שר צבא כי אם ביהושע תלמידו
להילחם בעמלק. לפי האמור יש לומר הביאור
בזה כי מאחר שהצליח עמל"ק בגימטריא ספ"ק,
להכניס בישראל ספיקות באמונת ה' באמרו:
"היש ה' בקרבנו אם אין", הרי זה מוכיח שלא
קיימו ישראל: "עשה לך רב", כי לא היתה אמונתם
שלימה במשה רבם.

משה עמד "על ראש הגבעה" הוא הר סיני, כדי להשפיע לישראל מדת ענוה לבטל דעתם לדעת רבם

שורש הכישלון של שאול המלך, שלא קיים: "עשה לך רב",
לשאול את שמואל הנביא כדת מה לעשות

"קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך ונתנה לרעך הטוב ממך",
דוד המלך שכל מה שעשה נמלך ברבו

על ידי שלא שמעו ישראל בקול מרדכי
שלא ליהנות מסעודתו של אחשורוש, נתעורר עליהם המן מזרע עמלק

טז ז) ונחנו מה, וידע בעצמו שהוא אין ואפס. וזהו
שנאמר זכור את אשר עשה לך, פירוש אשר
עשך שתהיה חשוב בעיניך, על דרך (דברים לב ו)
הוא עשך ויכוננך".

כאשר נתבונן בלשון קדשו נראה, כי הרה"ק
מראפשיץ זי"ע מגלה לנו כאן פירוש נפלא
בפסוק: "זכור את אשר עשה לך עמלק", על פי
הידוע כי שורש מדת הענוה הוא, שיבטל האדם
לגמרי את האנוכיות ואת ה"ישות" שבקרבו, על
ידי שידע נאמנה שמצד עצמו בלי עזר ה' הוא
אפס ואין.

וזהו שכתב ה"מאור ושמש" (פרשת ואתחנן)
בשם הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע לפרש
הפסוק (דברים ה ה): "אנכי עומד בין ה' וביניכם"
- אנוכיותו של האדם שהיא הגאווה, עומדת
כמסך המבדיל בין ה' וביניכם. על דרך זו מבואר
בספרים הקדושים לפרש מה שאמר יעקב אבינו
(בראשית כח טז): "אכן יש ה' במקום הזה", אפשר
לזכות להשראת השכינה, אבל רק בתנאי: "ואנכי
לא ידעתי", שאדם מבטל לגמרי את האנוכיות
שבקרבו.

אולם עמלק מכניס באדם גאווה שהוא
בבחינת "יש" ואנוכיות, כדי שעל ידי זה לא יבטל
את דעתו לשמוע בקול חכמי התורה, אלא יחליט
בעצמו עם הנגיעות שלו לעשות שלא כתורה.
הנה כי כן זהו שאומר הכתוב: "זכור את אשר עשה
לך עמלק" - "לך" דייקא, שהגדיל את האנוכיות
שבקרבך לעשות אותך בבחינת "לך".

יומתק להבין בזה מה שדקדק רבן גמליאל
הנשיא בלשון קדשו: "עשה לך רב" - "עשה" הוא
לשון תיקון, ובאמרו "עשה לך" הכוונה שתתקן
את בחינת "לך" אשר עשה עמלק שהכניס בך
מדת הגאווה, ועל ידי שתשכיל להבין שאתה קרוב
לעצמך, ואתה צריך לעשות לעצמך רב שילמד

החכמה, כי אין לימוד האדם מעצמו כלימודו
מזולתו, שהלימוד מעצמו טוב הוא, אבל לימודו
מזולתו יתקיים בידו יותר והוא יותר מבואר, אפילו
היה כמוהו בחכמה או למטה הימנו".

ולפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שאדם
קרוב אצל עצמו הרי הוא עלול לטעות בקלות,
לכן צריך שיעשה לעצמו רב אפילו אם אינו גדול
ממנו, כי מחמת שאין לו נגיעה לעצמו יוכל ללמדו
כדת מה לעשות.

ויש להוסיף בזה נקודה נפלאה, כי בזכות
שאדם משפיל את עצמו לקבל עליו רב שאינו
גדול ממנו, משפיע הקב"ה לרבו חכמה בינה
ודעת שיוורה לו כראוי וכנון. וזהו ששינו בגמרא
(תענית ז): "הרבה למדתי מרבותי, ומחברי
יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולך", כי בזכות
התלמיד מקבל הרב שפע גדול של חכמת התורה
כדי שיוכל ללמד את תלמידיו תורה.

עמל"ק בגימטריא ר"ם שמכניס באדם גאווה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר ביתר שאת
הסכנה הגדולה שיש לאיש ישראל, כאשר הוא
בוטח בעצמו בחשבו שהוא אינו צריך לקיים:
"עשה לך רב", על פי המבואר בספרים הקדושים
כי קליפת עמלק היא מדת הגאווה שהוא מכניס
באיש ישראל, ונרמז ענין זה בשמו של עמל"ק
שעולה בגימטריא ר"ם, ומקור הדבר ב"זרע
קודש" להרה"ק מראפשיץ זי"ע (פרשת זכור),
והנה דבריו המתוקים בלשון קדשו:

"עמל"ק גימטריא ר"ם שהוא גיאות, דאדם
שמתגאה הוא על ידי שהיצר הרע מכניס בקרבנו
רוח שטות מקליפת עמל"ק שגימטריא ר"ם,
ונעשה בעצמו בגדר בריה, ונעשה חשוב אצל
עצמו, ובאמת צריך האדם שיהיה בבחינת (שמות

כך כאשר שמעו בקולו של מרדכי ניצוץ משה, שכינס את כל היהודים וגזר עליהם לשוב לה' בצום של שלושה ימים, נתקיים בהם: "עשה לך רב והסתלק מן הספק".

מה ראה שאול המלך שחמל על אגג

ועתה בא וראה כי על פי האמור נשכיל להבין מעט מזעיר, מה שנכשל שאול המלך בשליחותו למחות את שמו של עמלק, כמו שצוהו שמואל הנביא בשם ה' (שמואל א טו ג): "עתה לך והכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו". אולם למעשה כתוב (שם שם ט): "ויחמול שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר".

הנה על עצם טעותו של שאול המלך שנינו בגמרא (יומא כב:): "בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק, אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הבה עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה, ואם אדם חטא בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו, יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה". וצריך ביאור איך טעה שאול המלך בטעות כל כך גדולה.

אך לפי האמור יש לומר כי שורש הטעות של שאול המלך היה, שלא קיים כראוי את הציוי: "עשה לך רב", כי אם היה מקיים דבר זה, היה מתקיים בו: "הסתלק מן הספק", ולא היה מסתפק אם צריך להשאיר את אגג בחיים. שהרי אם היה מקיים: "עשה לך רב", לא היה מחליט בעצמו להשאיר את אגג בחיים, אלא היה מתייעץ עם שמואל הנביא שהיה מורה לו מיד כדת מה לעשות.

אולם מה שלא עשה כן הוא מפאת קליפת עמל"ק שעולה בגימטריא ר"ם, שהכניס בו שמץ של רוממות שלא ישאל בדעת שמואל אלא יחליט בעצמו, ועל ידי זה עבירה גוררת עבירה שנתגברה עליו קליפת עמל"ק שעולה בגימטריא ספ"ק, ועל ידי זה נכנס ספק בלבו שאין ראוי להרוג את אגג.

יומתק להבין בזה מה שאמר לו שמואל הנביא (שם שם כח): "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך". ונתכוון בזה על דוד שהיה מלך על ישראל אחרי שאול. לפי האמור הביאור בזה כי אצל דוד המלך מצוינו שקיים במלוא מובן המלה: "עשה לך רב", כמבואר בגמרא (ברכות ג.) שהעיד על עצמו: "כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבושת רבי ואומר לו, מפיבושת רבי, יפה דנתי, יפה חייבתי, יפה זכיתי, יפה טהרתי, יפה טמאתי, ולא בושת".

בחרב עם עמלק, עלה משה לראש הגבעה להילחם עם הקליפה של עמל"ק שעולה בגימטריא ר"ם, משום שמכניס גאווה בלבבות ישראל שלא יתבטלו לרובם ולא יקיימו: "עשה לך רב". לכן נתחכם משה רבינו לעמוד על ראש הגבעה שהוא הר סיני, כדי שישפיע משם מדת ענוה על ישראל לבטל קליפת הגאווה של עמלק.

וזהו שהוסיף לומר: "ומטה האלקים ביד", כדי ללמד בכך דעת לישראל שמעולם לא סמך על דעת עצמו, אלא כל תנועה שעשה כל ימי חייו, היתה על ידי שבטח בה' שיחונן אותו דעת כדת מה לעשות, ולכן החזיק תמיד את מטה האלקים שהיה חקוק עליו שם ה' בידו, כדי לקיים בכך (תהלים טז ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד", ויזכור כי הוא הנותן לו כוח לעשות חיל.

וזהו שכתוב בהמשך הדברים (שמות יז יא): "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק". שנינו על כך במשנה (ר"ה כט:): "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים".

לפי האמור הביאור בזה, כי כאשר הרים משה את ידו עם מטה האלקים, השפיע בכך מקדושתו לישראל שיבטלו את דעתם, וישכילו להבין כי לולי הקב"ה החונן לאדם דעת הוא עלול לטעות בכל מעשיו, ועל ידי זה היו מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, והיו נוצחים את קליפת עמל"ק בגימטריא ר"ם.

ביטול המן מזרע עמלק על ידי התבטלות למרדכי

ועתה בא וראה כי ככל החיזיון הזה קרה לעם ישראל בגזירת המן, כי שורש גזירת המן מזרע עמלק שביקש להשמיד את כל היהודים, הוא משום שלא שמעו ישראל בקולו של מרדכי שהיה מראשי הסנהדרין, שהפציר בישראל שלא ישתתפו בסעודתו של אחשוורוש, כמבואר ברש"י על הפסוק (אסתר ד א): "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה - בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לך, לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשוורוש".

נמצא כי בכך פגמו ישראל בבחינת: "עשה לך רב", שלא קיבלו עליהם מרותו של מרדכי, ועל ידי זה לא נסתלקו מקליפת עמל"ק שמספרו ספ"ק, אלא נתעורר עליהם המן מזרע עמלק. אולם אחר

לכן כדי לתקן ענין זה בחר משה ביהושע להילחם עם עמלק, כי מי לנו גדול מיהושע שהיה בבחינת: "עשה לך רב", לקבל על עצמו מרותו של משה בהתבטלות גמורה, כפי שמעיד עליו הכתוב (שם לג יא): "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה, ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל", לכן דוקא לו נאה לבטל קליפת עמלק כי הוא בבחינת: "עשה לך רב והסתלק מן הספק".

וזהו שאמר משה ליהושע: "בחר לנו אנשים", שהם דומים לך בהיותם מקיימים בשלימות את המעשה של: "עשה לך רב", בהתבטלות גמורה למשה, ובכוח זה: "וצא הלחם בעמלק", שהרי זאת היא סגולת ההתבטלות לרב: "והסתלק מן הספק" - להינצל מקליפת עמל"ק שעולה בגימטריא ספ"ק.

"על ראש הגבעה" - על הר סיני

חשבתי דרכי לפרש בזה המשך הכתוב (שם): "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלקים ביד". ופירש ה"אבן עזרא" כי מה שאמר משה: "מחר אנכי נצב על ראש הגבעה", היינו: "ראש הגבעה שהוא חורב והוא הר סיני". וצריך להבין מדוע בחר משה לעמוד דוקא על הר סיני.

ובפשטות יש לפרש הטעם לכך, על פי מאמר חז"ל (סנהדרין קו.) על הפסוק: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, מאי לשון רפידים, שרפיו עצמן מדברי תורה". לפי זה יש לומר כי משה רבינו בחר לעמוד על הר סיני, כדי לעורר בכך הזכות של מתן תורה שעתידים ישראל לקבל שם תורה, ובזה רצה לעשות תיקון לישראל על מה שרפו ידיהם מדברי תורה.

אולם על פי דרכינו יש לבאר הענין בזה, על פי מה שפירש הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע ב"נועם אלימלך" (פרשת לך לך ד"ה או יאמר לך לך) רמז המשנה (אבות פ"א מ"א): "משה קיבל תורה מסיני". כי מה שזכה משה לקבל תורה לישראל, הוא משום שהיה עניו מכל אדם כמו שכתוב (במדבר יב ג): "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". נמצא שהיה בבחינת הר "סיני" שרומז על מדת ענוה, כמבואר בגמרא (סוטה ה.): "אמר רב יוסף, לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות, והשרה שכינתו על הר סיני".

מעתה יאירו עינינו להבין מדוע בחר משה לעמוד על ראש הגבעה שהוא הר סיני, כי אחרי שבחר ביהושע ואנשיו להילחם בפועל ממש